

BRĪVĪBA

LATVIJAS SOCIĀLDEMOKRATISKĀS
STRĀDNIĒKU PARTIJAS MĒNESRAKSTS
FREEDOM Periodical of the Latvian Social Democratic Party

Nr. 8. (202.)

STOKHOLMĀ

Oktobris 1969. g.

RĪGĀ TIESĀ FRICI MENDERU

Pēc drošām ziņām no Rīgas KGB ievadītā lieta pret bij. LSDSP priekšsēdi Dr. Frici Menderu nav izbeigta, bet pirms dažām dedēļām nodota LPSR augstākai tiesai iztiesāšanai. Viņu tiesās oktobra otrā pusē uz LPSR kriminālkodeka § 65. pamata, apvainojot par pretpadomju agitāciju un propagandu. Kā augstākais sods 84 gadi vecajam Menderam draud septiņi gadi labošanas darbu kolonijā, t.i. koncentrācijas nometnē.

F. Menderu apvaino par Paula Lazdas atzīmēm, kas rakstītas ar Lazdas roku, lai gan Lazda tagad paskaidrojis, ka viņa „atzīšanās” izspiesta ar draudu palīdzību no KGB vīriem ilgās kverkšķināšanās. Menders pats noliedzis, ka viņš būtu šīs atzīmes rakstījis un nodejis Lazdam.

Bez tam pret Menderu celta vēl otra apsūdzība: no jauna iedarbināta 1960. gada lieta, kad pie Mendera izdrija krautišanu un KGB viņam atņēma 3000 lpp. mašīnrakstītas atmiņas, kuru saturu mēģināja apzīmēt par pretpadomju propagandu. Taču pēc divu gadu ilgas izmeklēšanas lietu 1962. g. decembrī izbeidza, jo mašīnraksts nebija citām personām rādīts un tāpēc par propagandu nevarēja tikt uzskatīts. To Menderam atpakaļ vairis neizsniedza, bet paturēja tiesas arhīvā.

Abi šie apvainojumi ir tiesiski nevērīgi. Menderu nevar sodīt par Lazdas rakstītām atzīmēm, jo vairāk, ka arī šīs atzīmes nekur nav izplatītas un tā tad nevar tikt uzskatītas par propagandu. Nav nekāda tiesiska pamata skatīt par jaunu 1960. g. atmiņu lietu, ko taču tiesa jau reiz pirms septiņiem gadiem iz-

beidza, neatrodot tanī noziedzuma pazīmes.

Taču Rīgas tiesneši, domājams, spriedīs nevis tiesiski, bet partejiski, kā to viņiem norādīs LKP CK un KGB. Mendera tiesāšanas nolūks iebaidīt tautu Latvijā un dzimtenes apmeklētājus. Taču Mendera tiesāšana šo nolūku nesasnies, ļaudis vairs nav tik viegli iebaidāmi kā Staļina despotijas laikā. Toties jau tagad Rīgas latviešos valda liels satraukums, ka nepatiesi vajā vecu brīvības cīnītāju, kas tautā plaši pazīstams kā viens no Latvijas brīvvalsts proklamētājiem 1918. gadā un ilggadējs Saeimas deputāts.

Arī ārzemēs Mendera tiesāšana izsauks protestus presē. Tā piem. Zviedrijas soc. dem. galvenais laikraksts „Arbetet” Mendera tiesāšanai veltījis ievadrakstu, kurā plaši raksturota Mendera dzīve un politiskā darbība un tad iztirzāta apsūdzība pret Menderu, apzīmējot to par nepamatotu. Raksts nobeidzas šādiem vārdiem: „Tie, kas patiesībā piekopj pretpadomju propagandu šinī lietā, ir tie v'ri, kas līdz pat nāvei vajā vecu un taisnu starptautiskās strādnieku kustības cīnītāju”.

Avdjukeviča KGB nerimstas

Kā mums ziņo, arī 84 gadi v. Klāvs Lorencs, agrākais Saeimas deputāts, LSDSP Centrālās komitejas loceklis un Patērētāju biedrību savienības priekšsēdis neatkarības laikā, izsaukts uz KGB stūra māju un tur ilgi un rupji pratināts. Pēc pratināšanas vecais vīrs dabūjis sirds infarktu un patlaban ir smagi slims.

Jauns likums par spaidu darbu nometnēm

PSRS Augstākā Padome 11. jūlijā pieņēma jaunu likumu par koncentrācijas nometnēm, nometinājumu un izsūtījumu — „labošanas darbu likumdošanas pamati”. Šis trimdas preses maz izvērtētais likums ir ļoti svarīgs, jo tas nosaka apstākļus, kādos jāizcieš sodi visiem politiskajiem notiesātiem, tāpat arī latviešiem.

Latvijas PSR 1961. gada kriminālkodeks satur trīs pantus, kuru tagad galvenokārt lieto pret padomju režīma kritizētājiem. Pirmais, svarīgākais un skarbākais ir 65. pants, kas ierindots „sevišķi bīstamo valsts noziedzumu skaitā”. Tas vēršas pret pretpadomju agitāciju un propagandu, kuras nolūks ir graut vai vājināt padomju varu. Otrs, drusku vieglāks, ir 183 pants, kas ietilpst „noziedzumos pret pārvaldes kārtību”. Uz šī panta pamata soda personas,

kas „sistematiski izplata melīgus izdomājumus” par padomju valsts iekārtu, taču bez nolūka gāzt padomju varu, kā tas paskaidrots 1967. g. izdotajos kriminālkodeka komentāros. Trešais ir 183 pants, kuru lieto pret personām, kas „organizējušas jeb aktīvi piedalījušas grupu darbībā pret sabiedrisko kārtību”. Ši spants vēršas pret neatļautām demonstrācijām, ja tām nav nolūka gāzt padomju varu. Vissmagākos sodus uzliek 65. pants — brīvības atņemšanu uz laiku no 6 mēnešiem līdz 7 gadiem jeb nometinājumu uz 2 līdz 5 gadiem. Abi 183 panti paredz brīvības atņemšanu līdz trīs gadiem jeb naudas sodu līdz 100 rubļiem.

Jāatzīmē, ka pēc oficiāliem datiem 99 proc. no visiem ar brīvības atņemšanu sodītajiem tiek ieslodzīti koncentrācijas nometnēs, kuras kopš 1956. g. ir nosauk-

Brāz bangas, tu naidīgā pretvara
Mēs tāles sniegsim, kur laimība!
RAINIS

tas par labošanas darbu kolonijām. Tikai nelielu daļu tura cietumos. Politiskos tagad galvenām kārtām sūta uz Dubrovлага nometnēm Potmas apgabālā Mordovijas autonomajā republikā, kas atrodas apm. 400 km dienvidaustrumos no Maskavas. Tur izcieš sodu arī lielāks skaits latviešu politisko, kuru piemin Anatolijs Marčenko, kas no 1960. līdz 1966. g. atradās šinī nometnē, savā šogad krievu valodā Parīzē izdotajā grāmatā „Manas liecības”.

Jaunais likums atvieto vecu, Staļina laika 1933. g. likumu par labošanas darbiem. Pēc satura jaunais likums patiesībā tikai kodificē tās pārmaiņas, kas jau ar dažādiem rikožumiem bija realizētas Čruščova laikā. Likums aptver 49 pantus, kas ietverti piecās sadaļās.

Svarīgs ir 4. panta noteikums, ka nometnēs var ieslodzīt tikai uz tiesas sprieduma pamata, jo Staļina laika sodīšana administratīvā kārtā ir atcelta. Turpretim tikai deklarātīva nozīme ir 1. panta norādījumam, it kā „soda izpildes mērķis nav sagādāt fiziskas ciešanas vai pazemot cilvēka cieņu: Nometņu pārvaldes atrodas MVD virsnieku rokās, no kuriem daudzi ir Staļina laika vīri, kas lieto patvarības pret apcietinātiem. Prokurori, kuriem 10. p. uzliet par pienākumu gādāt par likumu pārkāpumu novēršanu, parasti to nedara un atstāj ieslodzīto sūdzības bez ievēšanas.

Labošanas darbu kolonijas iedalītas četrās grupās: 1) vispārēja režīma, 2) pastiprināta režīma, 3) stingra režīma un 4) sevišķa režīma kolonijās. Visus politiskos soda ar ieslodzījumu stingra režīma kolonijās. Notiesātie valkā vienveidīga parauga melnu apģērbu, kas parasti ir galīgi nolietots. Viņi ir pakļauti izkraišanai, kas notiek ik dienas, ejot un nākot no darba. Katram notiesātajam ir ik dienas jāstrādā 8 stundas. Patiesībā laiks ir garāks, jo klāt nāk pārģējiens uz darba vietu un atpakaļ, ar ieslodzīto skaitīšanu un kratišanu. Nedēļā piešķirama viena atpūtas diena.

Darba apmaksa noteikta pēc vispārējām likmēm, bet to izmaksā tikai, ja izpilda izstrādes normas, ko bieži daļa notiesāto nespēj, un ja ieslodzītie „nav pārkāpuši režīmu”, t.i., ja viņi nav no priekšniecības sodīti. No izstrādātā atalgojuma atvelk vispirms izdevumus nometnes uzturēšanai. Pēc Marčenko ziņām šim nolūkam atvelk apm. pusi algas. Tātad politiskajiem ieslodzītajiem liek maksāt nometņu virsnieku un uzraugu algas un ēku remontu! Otrkārt atvelk izdevumus par ieslodzīto uzturu un apģērbu. Šādu noteikumu nebija pat Hitlera koncentrācijas nometnēs. Tikai to nelielo daļu no algas, kas atliek pēc šiem lielajiem atvilkumiem, ieskaita ieslodzīto personiskajā kontā, un šī summa nedrīkst būt mazāka par 10 proc. No šīs naudas ieslodzītie var nometnes veikalā iegādāties pārtikas vielas u.c. lietas par pieciem rubļiem mēnesī, kas uzskatāma par niecīgu summu. Šis noteikums ir pasliktinājums, jo pēc 1933. g. likuma ieslodzītie saņēma 75 proc. no atalgojuma.

Katrs ieslodzītais ieskaitīts savā nodalā (otrjād) un visās lietās pakļauts tās priekšniekam, kādam MVD virsniekam. Darba ziņā ieslodzītos iedala brigādēs un tur viņus pārskata MVD uzraugi, apakšvirsnieku pakāpēs. Nometnes apsargā MVD karaspēka kareivji, kuriem, ieslodzīto bēgšanas gadījumos, uz bēgļiem jāšauj (39. pants). Marčenko atstāsta vairākus gadījumus, kur MVD

Padomju imperiālistu divas sejas

Padomju Savienības komunistu partijas centrālkomitejas žurnālā „Kommunist” š.g. 12. numurā ievietots N. Semina raksts par Padomju Savienības un Čehoslovākijas ekonomisko sadarbību. Raksta autors veikli cenšas pierādīt, ka minētai sadarbībai pienākas pateicība par to sociālo un ekonomisko progresu, ko Čehoslovākija esot sasniegusi pavisam īsā laika posmā.

Par tādu pašu tēmu ir ievietots raksts arī Amerikas žurnālā „Reader's Digest” š.g. jūlijā numurā. Raksta autors — Lester Velis — pamatojoties uz faktiem, kas iegūti Čehoslovākijā, parāda, „kā Padomju Savienība pārvērta attis-

virsnieki nošāvuši jau notvertus bēgļus.

Katrā no metnē atrodas arī KGB „operatīvais pilnvarotais”, kuŗa uzdevums vervēt spieģus ieslodzīto vidū un novērst pretpadomju agitāciju. Parasti katrā barakā ir viens vai divi spieģi.

Ieslodzītajiem jāpiedalās „politiskās audzināšanas darbā”, kuŗu pārzina no metnes politiskās audzināšanas daļa (PVG). Šis „darbs” izpaužas gaŗlaicīgās lekcijās, kuŗas no papīra nemākulīgi nolasa MVD virsnieki.

Ieslodzītie politiskie pakļauti bargai sodu sistēmai. „Par režīma prasību pārkāpšanu” paredzēti astoņi dažādi sodi. Svarīgākie no tiem: noliegums satikties ar radniekiem, aizliegums pirkt pārtikas produktus, atņemt tiesību saņemt kārtējo sūtījumu vai pienesumu, ievietošana soda izolatorā (karcerī) uz laiku līdz 15 diennaktīm, pārvietošana uz kameras tipa telpām uz laiku līdz 6 mēnešiem Ieslodzītos, „kas ļaunprātīgi pārkāpj režīma prasības” var pārvietot uz cietumu uz laiku ne ilgāku par trim gadiem. Šāda veida sods šogad tika piemērots krievu rakstniekam I. Danielam. Sodus uzliek nodaļas priekšnieki ļoti patvarīgi.

39. pants nosaka, ka notiesātie saņem uzturu, kas „nodrošina normālu organisma dzīvības funkciju norisi.” Praksē aiz šī skanīgā teikuma slēpjas 2.400 kalorijas, bet patiesībā pārtika saturot pēc ieslodzīto ziņām tikai 2.000 kalorijas. Vēl ļaunāki kļājas tiem, kuŗiem jāizcieš karceŗa sods, tad pārtikas rācija satur tikai 1300 kalorijas, kas jau ir pilnīgi bada deva.

Sūtījums un pienesumus ieslodzītajiem atļauts saņemt tikai pēc tam, kad viņi izcietuši pusi soda. Tad viņi var saņemt līdz trim sūtījumiem vai pienesumiem gadā. Tik skarbu ierobežojumu nav nevienā citā Eiropas valstī. Bez tam cietumos vispār nav atļauts saņemt sūtījumus vai pienesumus.

Politiskie ieslodzītie var rakstīt ne vairāk par divi vēstulēm mēnesī. Satikšanās gada laikā atļautas — divas īslaicīgas un viena ilgstoša. Kad viņi izcietuši ne mazāk par pusi no soda un „labi uzvedas”, viņiem var atļaut vēl otru, ilgstošu satikšanos. Šo papildus tikšanos nepiešķir politiskajiem, ja viņi nekļūst par spieģiem. Šie 25. panta noteikumi nozīmē ieslodzīto stāvokļa pasliktināšanu, jo 1933. g. likums atļāva tikšanos divi reizes mēnesī.

Vienīgais uzlabojums ir, ka politiskos vāirs netur kopā ar kriminālajiem noziedzniekiem, kā tas bija Staļina laikā.

Visumā jāsap, ka jaunais likums parāda visā kailumā, cik smagi, pat necilvēcīgi arī tagad ir notiesāto politisko dzīves un darba apstākļi. Staļins sen miris, bet koncentrācijas no metnes pastāv joprojām! B.K.

titu un plaukstošu satelītu par bankrotējušu koloniju.”

Salīdzinot abus šos rakstus, kļūst redzams, cik veikli rikojas padomju imperiālisti, lai savu rupjas izmantošanas un izlaupišanas darbību attēlotu kā lieliem nopelniem pilnu veikumu pašu okupētas un sagrautas valsts labā. Minēsim dažus piemērus.

Padomju autors apgalvo, ka Padomju Savienības un Čehoslovākijas ekonomiskā sadarbība dibinoties uz „abpusīgi izdevīgiem” noteikumiem kā arī uz „brīvprātības un pilnīgas vienlīdzības pamatiem”. Bet praksē šo skaisto principu īstenoja tā, ka katram čehu ministram piesēdināja krievu „padomdevēju”, kas noteica, kā ministram katrā gadījumā jārikojas. Šādā ceļā, piem., Padomju Savienība „nopirka” par smieklīgi zemu cenu Čehoslovākijas urāna krājumus. Tā Čehoslovākija zaudēja veselu miljardu dolaru, par kādu summu būtu varēts iepirkt Vakareiropā vismodernākās mašīnas savai rūpniecībai. Kad 1949. g. rudenī Čehoslovākijas ārējās tirdzniecības ministra biedrs E. Lebls protestēja pret šādu „darījumu”, tad viņu tiesāja kā „tautas ienaidnieku” un sodīja ar mūža ieslodzījumu.

Pēc padomju versijas Padomju Savienība laipni piegādā Čehoslovākijai daudz dažādu jēlvielu, to starpā arī naftu, kuŗas daudzumu tā tuvākos gados sola vēl ievērojami palielināt. Bet izrādās, ka naftas ražošanas paplašināšanai Krievijā un naftas un gāzes vadu izbūvei Čehoslovākijā ir bijusi spiesta aizdot Padomju Savienībai ap pusmiljona dolaru, piegādājot par šo summu dažādas preces. Aizdevuma atmaksa sāksies tikai 1970. gadā un ilgs 8 gadus. Par šo aizdevumu Padomju Savienība maksā tikai 2,5 proc. gadā. Tādā kārtā Čehoslovākijai jāpiedalās arī Padomju Savienības rūpniecības financēšanā.

Padomju autors aizraujoši stāsta, cik „labvēlīgi ietekmē” Čehoslovākijas rūpniecību lielle Padomju Savienības pasūtījumi, kas gadu no gada pastāvīgi augot. Bet izrādās, ka Padomju Savienības „padomdevēji” spiež Čehoslovākiju šinī nolūkā strauji paplašināt savu smago rūpniecību, investējot tanī lielu daļu savas tautas ienākumu, un uzsākot arvienu jaunu un jaunu fabriku būves, kamēr agrāk iesāktās stāv nepabeigtas. Ap 1967. g. šādas nepabeigtas būves kā spēku mājokļi rēgojušies pa visu zemi. Tanis bijuši ieguldīti ap 100 miljardu čehu kronu (ap 14 miljardu dolaru), kas nedevuši nekādu produkciju, t.i. bijuši nolemti neauglībai.

Tanī pat laikā Čehoslovākijas vieglās rūpniecības uzņēmumos, kas ražo patēriņa priekšmetus (apavus u.c.), un kas pirms kara pārsteidza visu Eiropu ar savu moderno un konkurences spējīgo iekārtu, mašīnas ir palikušas neatjaunotas un ap divi trešdaļām no tām ir galīgi novecojušas un nolietotas.

Arējās tirdzniecības „abpusīgo izdevīgumu” labi raksturo arī citi Čehoslovākijai uzspiestie darījumi. Korejas kara laikā, piem., Čehoslovākija bijusi spiesta kļūt par Ziemeļkorejas galveno apgādātāju ar ieročiem, pie kam tai bijis jāmaksā Padomju Savienībai arī par minēto ieroču pārvešanu uz Koreju. Tāpat 1955.—56. gados Čehoslovākija pēc Padomju Savienības norādījuma piegādājusi Ēģiptes Naseram lidmašīnas, tankus un citus ieročus par 88 miljoniem dolaru, saņemot pret tiem kolvilnu tikai par 37 miljoniem dolaru, bet pārējā daļa

palika kā „neatlīdzināts eksports”, t.i. kā dāvana Ēģiptei.

Padomju autors apgalvo, ka Padomju Savienības tirdznieciskie darījumi ar Čehoslovākiju pamatojas uz pasaules tirgus cenām. Kā šis princips īstenojas praksē, rāda, piem., tas, ka pēdējos gados par vienu un to pašu naftas šķirni, ko Padomju Savienība pārdevusi Japānai, Italijai un Rietumvācijai par 8 rubļiem par tonnu, Čehoslovākija maksāja 18 rubļus par tonnu.

Šāda „sociālistiskā internacionālisma” svētība smagi gūlās uz čehu strādnieku pleciem, jo viņu reālā izpelņa pieauga gausi. Kamēr 1963. g. čehu strādniekam bija jāstrādā 12 dienas, lai varētu nopirkt vienu (kaut ko?), tikmēr Rietumvācijā strādnieks to varēja nopelnīt 3 dienās. Mūsu dienās viena automašīna iznāk caurmērā uz 35 čehiem, bet uz 8 rietumvāciešiem un 6 francūžiem.

Tas tad arī izskaidro čehu strādnieku cenšanos pag. gadā atrasties no sava „brālīgā” izmantotāja — Padomju Savienības, piespiežot savas zemes komunistu partiju veidot Čehoslovākijas saimniecību pašas čehu tautas interesēs. Diemžēl, labo nodomu izjauca Padomju Savienības tanki. Šinī isajā rakstīnā minētie nedaudzie fakti skaidri rāda iemeslus, kas līdzās bailēm no Čehoslovākijas demokratizācijas spieda padomju imperiālistus ķerties pie tik varmācīgiem pretlīdzekļiem. a

Eiropas kustības

valdes sēde notika Parīzē 3. jūlijā, piedaloties P. Reinhardam kā Latvijas pārstāvim. Tā pieņēma deklarāciju par Eiropas kopības paplašināšanu ar Angliju, Dāniju, Īriju un Norvēģiju. Nākamo Eiropas kustības valdes sēdi un federālās padomes kongresu nolika uz 30. nov. un 1. dec. Romā.

KĀRLIS HŪNS ATDZIVINĀTS

Par latvju pirmo ievērojamo gleznotāju Kārlī Hūnu (1830—77) bija rakstīts tikai īsumā enciklopēdijās un latvju mākslas vēsturēs (izcēlīgāk J. Dombrovska grāmatā Latvju māksla), bet viņam nebija dota neviena monogrāfija līdz pat šī gadsimta vidum. Pirmā parādījās Rīgā 1953. g., ko sacerējuši A. Lapīšs un A. Eglītis. Tai sekoja 1955. g. turpat krievu val. A. Eglīša. Abas liela formāta, greznas, bagātas pāri par simts attēlu, arī vairākām krāsu lapām, sevišķi pēdējā. Hūns tur izcelts nevien kā pirmais celmauzvis latvju mākslā, bet savā patiesā humānā izjūtā un rietumiskā pieejā, kad slavenā krievu kritiķa Stāsova vārdiem: viņš varot skolot arī daudzus jaunos viņu tēlotājus mākslas meistarus.

Šogad tad arī trimdā Hugo Vītols no Amerikas grāmatā Atmodinātās atbalsis (368 lpp., izd. J. Abučs, Ziemeļblāzma, 1969.) spraidis stilā plaši ieskatās Hūnā, asi šķirdams viņu no lielo laikmeta biedru ietekmēm, tā apliecinot savu absolūto tiesātāja un mīlētāja stāju. Grāmatas nolūks tomēr ir atspēkot R. Blaumaņa šaubas: Vai latvijiem „attīsties tāds talants, kuŗa vārds būs pazīstams Eiropā.” Tad nu H. V. izceļ Hūna nozīmi Parīzes Elizejas pils izstādēs no 1865—70. g., uzsvērot pašas vietas nozīmi šai un tālākajai jau 1939. g. latvju visp. mākslas izstādei Žēdepoma paviljonā, kas tagad iekļauts Luvrā. Liels nopelns grāmatai ir citējot Parīzes presē ievietotās atsauksmes šim izstādēm un arī Londonas tā paša gada tūrienes latvju izstādei, ar viņa kritiskajām piezīmēm. M. C.

Ko domā un dara Latvijā?

Ar šādu virsrakstu cara laikos kāds no demokratiskiem Rīgas laikrakstiem mēdza sniegt ziņas par Latvijas lietām. Maskavas jauno caru laikā, kurā tagad dzīvojam, šis vecais uzraksts ir tikpat aktuāls. Tāpēc turpmāk katrā numurā publicēsim daļu mūsu Rīgas korespondentu ziņojumu zem šī kopējā virsraksta.

Jūlijā un augustā Rīgas latviešu galvenais sarunu temats bija represijas pret Frici Menderu. Ārzemju radiofonu raidījumi bija plaši dzirdēti un savilņoja visdažādākas latviešu aprindas. Cilvēki ar lielu simpatiju runāja par 84 gadi veco Latvijas sociāldemokrātijas vadoni un izteica atzinību tiem trimdas darbiniekiem, sevišķi Bruno Kalniņam un Ul dim Ģermanim, kam padomju prese savos rakstos bija nikni uzbrukusi.

Otrs vispārējs pārrunu jautājums ir Krievijas asais konflikts ar Ķīnu. Šinī lietā valda liels uztraukums Rīgas krievos, kas nopietni baidās, ka var izcelties Krievijas karš ar Ķīnu. No kara krieviem ļoti lielas bailes, jo tas nozīmētu viņu ērtās un kundziskās dzīves galu pie Latvijas medus podiem un daudziem kara gadījumā būtu Latvija jāatstāj. Latvieši seko konflikta attīstībai ar lielu interesi un daudzus dzird atzinīgi izsakāmie par Ķīnas draudiem Krievijai. Daži zobojas un saka: „Rietumvalstis ir mūs pametušas, labi, ka tagad Ķīna sāk apdraudēt Krieviju.” Daļa latviešu sākuši klausīties Albānijas raidījumus, kas krasi uzbrūk krievu imperiālistiskai un kolonizatoriskajai politikai.

Latvijā augustā notika vairāku rezervistu katēgoriju iesaukšana armijā. Cik zināms, galvenām kārtām iesaukti tankisti un mehānizēto vienību rezervisti. Viņi nosūtīti uz Sibīriju un Tālajiem austrumiem. Tā nu iznāk, ka latviešu karavīriem ir jāiet aizstāvēt krievu imperijas austrumu robežas, lai gan latvieši paši pirms 25 gadiem tika no krieviem iekaroti! Iesaukto sievas, daudzas ar maziem bērniem, ir tagad spiestas strādāt, pat dažreiz dubultu laiku, lai nopelnītu iztiku bērniem, jo ar niecīgo valsts pabalstu, ko viņas saņem, izdzīvot nevar. Šīs sievietes ir ļoti neapmierinātas un izsakās visai kritiski pret padomju valdību, kas neapgādājot pietiekami iesaukto ģimenes.

Sabiedrībā vēl arvien runā par drošsirdīgā opozicionāra Jāņa Jachimoviča likteni. Ir norādījumi, ka Jachimoviču netiesās, bet ka viņš uz pavēli no augšas KGB ārstu atzīts par garīgi slimu un ievietots kādā no Latvijas mentālām slimnīcām. Stāsta, ka viņš tur ievietots zem cita vārda un esot stingri izolēts. KGB, baidīdamies no ārzemju protestiem, kas bija plaši zināmi arī Latvijā, gribot šādā veidā pazudināt Jachimoviču.

Arī Iļa Ripss, 21 gadi vecais žīdu students, kas aprīlī mēģināja sadedzināties pie Brīvības pieminekļa, ir pazudis. Ir norādījumi, it kā viņš savu lielo matemātisko spēju dēļ būtu no slimnīcas slepeni aizvests uz Krieviju un tur ar citu vārdu strādā kādā matemātiskā institūtā. No otras puses cirkulē baumas, ka KGB esot nolēmusi viņu nodot tiesai, lai tādā kārtā iebaidītu žīdus protestēt pret nolīgumu izceļot uz Izraēlu. Otrs Ripsa „grēks” esot tas, ka viņš protestējis arī pret Čehoslovākijas okupāciju. Ripsa protesta solis, kas izsauca lielu savilņojumu Rīgā, atbalsojās arī universitātes matemātiskajā fakultātē. Vairāki Ripsa kursa biedri tika apcieti-

nāti, daudzi citi kverkšķināti, to skaitā arī vairāki mācības spēki. KGB tagad uzrauga fakultātes studentus, jo baidās, ka Ripsam varētu būt kāds sekotājs, kas arī mēģinātu publiski sadedzināties, lai protestētu pret spaidiem un Čehoslovākijas okupāciju.

Represijas turpinās visās nozarēs. Nesen apcietināts kāds mākslas akadēmijas students, kas izsaucis nemieru viņa biedros. KGB sākusī pratināt un iebaidīt apcietinātā kursa biedrus. Studenti kopīgi protestējuši pie rektora, bet tas atstājis protestu bez ievēribas. 41 gadus vecā drāmaturga Gunāra Priedes grāmata „Sēnu smarža” aizliegta, izdevums makulēts, tikai 2 eksemplāri paturēti Zinātņu akadēmijas fundamentālajā bibliotēkā. Uz ārzemēm šogad izlaiz daudz mazāku skaitu cilvēku, kas vēlas apmeklēt savus tuviniekus. Vēstules cenžē stingrāki un daļu aiztur, tās tad vispār nesasniedz adresātus. KGB gauži nepatīk latviešu uzmanība prezidenta Jāņa Čakstes kapam. Tagad tur pastāvīgi dežurē kāds KGB špiks.

Daudzus latviešus sāpīgi skar jaunais rīkojums par iepirkšanos valūtas veikalos. Tagad katram pircējam, kas nav ārzemnieks, jāuzrāda bankas certifikāts, ka nauda saņemta caur banku. Ja tādas apliecības nav, tad vietējiem cilvēkiem vairs nav iespējams veikalā iepirkties.

Šī gada labības raža sagaidāma vāja, sevišķi Zemgalē un Kurzemē, kur lielā sausuma dēļ viss izkaltis. Vidzemē apstākļi ir labāki, jo tur bija lietus.

Rīdzinieki runā par zviedru bērnu koloniju, kas jau otru gadu pastāv Rīgas jūrmalā. Daudzi jautā, kāpēc zviedru bērns var sūtīt atpūtā uz Latviju, bet mums neatļauj sūtīt latviešu bērnus uz Zviedriju? Ļaudis zobojas par Žani Zakenfeldu, kas šinī virzienā ar savu „kultūras sakaru” komiteju nek oedarot un negribot darīt.

Beidzot kāds jauns Rīgas anekdots. Kāds ārzemju tūrists stāvējis pa Rīgu un meklē vecās ielas ar vecajiem nosaukumiem, bet tādas vairs neatrod. Tad viņš aiziet uz Daugavmalu un skatās uz Daugavu. Kāds garāmgājējs viņam jautā, ko viņš tur dara? Tūrists atbild: „Es skatos, kā Volga tek!”

Miris Fricis Rokpelnis

Rīgā miris dejnieks F. Rokpelnis. Divdesmito gadu beigās un trīsdesmito gadu sākumā R. bija „Sociāldemokrata” un „Domu” līdzstrādnieks, kā arī Latvijas skolotāju savienības Raiņa mūzeja pārzinis Durbes pilī pie Tukuma. Ulmaņa diktatūras laikā R. pieslēdzās komunistiem. Pēc kara viņš bija kādus gadus Raiņa literārā mūzeja direktors, tad mākslas lietu pārvaldes priekšnieks, bet ar 1962. g. kinodarbinieku savienības sekretārs.

Niksons iek samazināt raidījumus!

Uz Niksona valdības mājienu ASV informācijas pārvalde nolēmusi samazināt uz pusi raidījumu laiku latviešu, lietuvju, igauņu, bulgāru un albāņu raidījumiem. No latviešu raidījumiem pilnīgi svitros atkārtojumus, līdz ar ko vienas dienas raidījumu laiks samazinās uz pusi. Rīkojums stājas spēkā ar 1. novembri. Tā Niksona konservatīvā valdība, cenšoties uzlabot attiecības ar Padomju Savienību, ierobežo informācijas raidījumus mazajām tautām. Tā nu ir smaga mācība tiem ASV labējiem latviešiem, kas lika lielas cerības uz Niksonu. Vai nebūtu laiks atmesties un atmest illūzijas?

I. Alksnis „taisa” revolūciju!

Vācijas DV salidojumā Osnabrikā septembra sākumā par revolūcijas iespējām Padomju Savienībā runājis Imants Alksnis no Zviedrijas. Viņš atzinis, ka Krievijā „nobriest revolūcija”. Tāpēc esot „jāizveido revolūcionāra organizācija,” kurai tad būtu jāsaņem zeme komunistu apspiesto valstu revolūcijai”. Savu nereaļo ieskatu Alksnis pamato ar krievu intelligences pretestību un lepmi deklarēt: „Neviens režīms nav spējīgs ilgstoši pastāvēt, ja intelligences nostājas pret to.” Tomēr jaunais revolūcijas taisītājs vāji pārzina apstākļus Krievijā. Krievu intelligences vairāk kā 100 gadus bija pret cara režīmu, bet tas tomēr pastāvēja. Intelligences viena pati daudz darīt nespēj, bet tai pagaidām nav sakaru ar strādnieku masām, bez kuru līdzdalības nekāda revolūcionāra kustība nav iespējama. Padomju Savienībā šobrīd nepavisam nevalda kāda revolūcionāra situācija. Par to skaidru liecību vairākos rakstos deva nesen izbēgušais krievu rakstnieks Anatolijs Kuzņecovs, kas par tuvākajiem gadiem izteicis ļoti pesimistiski. Jāpieņem, ka viņš taču labāk pārzina Krievijas patiesos apstākļus nekā ārzemēs dzīvojošais Alksnis, kas pats savu kāju līdz šim Latvijā nav spēris un par turienes apstākļiem vāji informēts. Patiesība ir, diemžēl, gluži pretēja Alksņa iedomām: Krievijā un visā Austrumeiropā tagad valda reakcija, kas kļūst ar katru dienu stiprāka. Paies vēl ilgs laiks, kamēr Krievijas un no tās atkarīgās Austrumeiropas attīstība sāks iet citu ceļu, evolūcijas vai revolūcijas. Revolūcijas negatavo, tās ne-taisa kā Alksnis to savā politiskajā naivitātē iedomājas. Revolūcijas izceļas, ja rodas revolūcionāra situācija, kādas tagad Krievijā nav. Ļepins kādā no saviem rakstiem (21. sēj., 189. lpp.) aizrāda, ka revolūcionāras situācijas galvenās pazīmes ir trīs: 1) valdītājas šķiras nespēja paturēt savu varu negrozītā veidā, 2) apspiesto masu trūkuma sevišķa saasināšanās un 3) ievērojama masu aktivitātes pieaugšana. Šinī ziņā mēs varam pieņemt profesionālā revolūcionāra Ļeņina vērtējumu, kurā uzskatus mēs citādi neakceptējam. Bet neviens no viņa minētajām pazīmēm šodien Krievijā nav. Šādos apstākļos runāt par revolūcijas iespēju Krievijā ir jaunu illūziju sēšana. Sludināt to, sējot drošību Zviedrijā, ir neatbildīga rīcība. Mums nav jākļūst pakal krievu NTS, kas jau vairāk nekā 10 gadus „taisa” revolūciju Krievijā no ārzemēm, bet līdz šim nekur vēl nav tikuši! Tg.

Krievu neveiksme Stokholmā

Zviedru komunistu kongresā, kas septembra vidū notika Stokholmā, krievu komunistu delegācijai bija jāpiedzīvo grūtas dienas. Kāds no zviedru komunistiem savā runā apzīmēja krievus par sociālfāsiem. Krievi izteica pret šādu uzbrukumumu savu protestu. Bet tas maz līdzēja, jo kongresa otrā dienā tas ar lielu vairākumu nosodīja Krievijas intervenciju Čehoslovākijā. Nu krieviem mērs bija pilns un viņi atstāja kongresu. Jā, tāds ir mūsdienu komunistu „internacionālisms”, par ko Ivēta „Cīņa”, protams, klusē.

SPD panākumi Vācijas vēlēšanās

28. sept. Vācijā notika Bundestaga vēlēšanas, kurās izcilus panākumus guva SPD, iegūstot 42,7 proc. balsu un 224 mandātus (iepr. vēlēšanās 39,3 un 202). SPD kopā ar FDP veido kopēju koalīciju un jaunais Vācijas kanclers būs Viljams Brands.

DZIMTENES VASARA

(1. turpinājums)

Rīgas ielas

Cerīgāks, priedīgāks skats atbraucēju sapnems, ja dzimtenes debesis spīdēs saule un Spilves pļavās dziedās cirulis. Kādreiz tie tur bija. Taču list arī lietus un jau pie Spilves izejas atbraucēju apsveic dzienu izmēru peļķes nolietotajā ielas segumā. Nu, ielas nolietojas visur, arī labo tās visur, gan cītur būs labāk. Ar šo domu varī sakt sen pazīstamo, šodien aizmirsto ceļu uz Iekšriģu. Mašīna kratās un gāzelējas pa nelīdzeno segumu. Rodas sajūta, ka esi iebraucis atpakaļ pagātnē. Un tā tas arī ir. Visa runāšana par Rīgas brīnišķīgo labiekārtošanu un to, ka „darbaļaudīm dos vēl vairāk ērtību,” ir tirie nieki. Ja esam sākuši runāt par ielām, tad vispirms jāņem vērā, ka auto laikmets tādā nozīmē, kā to redzam rietumos, Latvijā vēl vispār nav sācies. Par kautkādiem autoceļiem vispār nevar runāt. Rīgā ir tikai kādas trīs vietas, kur ir ceļu krustojumi divos līmeņos! Varas nesēji kā lielu projektētāju pasākumu piemini drīzā nākotnē būvējamo viaduktu pie Zaslauka stacijas pāri dzelzceļa slieķēm, kas tad novērsīsot rindas un ilgo gaidīšanu tur. Ar to īstenībā pateiktis pietiekami daudz, lai saprastu, kādu milzīgu „progresu” Latvija piedzīvojuši kopš tās iespēšanas Padomju Savienībā. Mašīnas bezgala nolupušas, nekrāsotas, neremontētas un tādi paši ir ceļi un ielas. Ganību Dambī pavasarī bija posmi, kas īstenībā sausami par braukšanai nepiemērotām stīgām, izdangātas bedres un caurumi, tā kā šoferim jāparāda īsta fakūra māksla pa tādiem izbraukt. Ja kādā vietā iesāks remonta, tad puspabeigti posmi stāv mēnešiem un gadiem ilgi. Uzraknātas un pamestas kanalizācijas remontu vietas, sevišķi nomalēs, stāv kā dzīvs simbols „sociālistiskai” saimniecībai. Brīvības bulvārī ielas seguma darbi. Klāj asfaltu izbrauktiem ielas posmiem. Vecmodīga ierīce, lēni kustas cilvēki, laista darvu. Tuvāk pieejot, redzams, ka šis atbildīgais sociālistiskās celtniecības darbs uzticēts laimīgām padomju sievietēm. Sieviete vispārī cieņā, nav nekādas diskriminācijas. Ielu slaucītāju darbos sievietes vīriešus apsteigušas. Jāstrādā, nav nekāda skaistošanās spoguļa priekšā!

Lielākā daļa ielu apkopēju, šķiet, ir progresīvās krievu tautas piederīgās, jeb vai varbūt tā liekas tāpēc, ka tās ir skaļākas? Tā taču šodien viņu pilsēta. Bet ir jau arī pa latviešu. Pie Bastejkalna, parka stūri slaukot, brīnišķā Vidzemes vidienas mēlē klusu sarunājoties saklausu divas lauku māmuļas. Tieši tā man viņas gribētos saukt. Ak, mīļās, baltās dvēseles, kur šodien jūsu istā vieta, kur jūsu pļavas, jūsu raibālas, jūsu agrā rīta un vēla vakara solis dzimtas mūžmūžu tekās? Sen to Rīgu daudzinaja, te nu jūs esat un spodrināt to, ko sveši ļaudis piedrazo. Jūsū dēli jums neliktu šādus darbus darīt.

— Posts ar to asfaltu, saka partijas pārstāvis, itkā atvainodamies tūristiem. Pirms pāris gadiem tik uzlikām un jau atkal pagalam. Laikam būs atsūtījuši sliktu mantu? — Jā, tā jau laikam būs, ko gan citu var tur teikt. Un tāpat jau ir ar betonu un simtām citu lietu — kāds būs ko sliktu atsūtījis, dažs nebūs atsūtījis neko, tas un tas būs atnācis par velti. Rezultātā Rīgas ielas un trotuāri iebaucējam parāda labu daļu padomju dzīves īstenības, ko latviešu cilvēkam uzspiedis krievs.

Kapos

Uz vienu vietu iet visi dzimtenes apmeklētāji, uz kapiem. Pie mātes, pie tēva, pie brāļa, pie radiem un tuviniekiem, iet sasiēt ciešāk saites ar savu dzimtu, ar tās pagātni. Ar savu tautu, ar tās pagātni, ar uzvarām, vēl vairāk zaudējumiem. Ar tiem, kas par visu to maksāja ar dzīvību. Par ko mēs kādreiz tik pateicīgi bijām oficiālajās runās, ka solis uz liekulību jau bija pārkāpts.

Tagadējo svētceļnieku domās vairs liekulībai nav vietas, jo neviens vairs nevar teikt un pie krūts sist, ka, lūk, mēs nesam tālāk jūsu mantojumu. Mēs ieradāmies tur tukšām rokām. Mantojumu nespējām nosargāt. Mēs stāvam tur nabagi, bēgļi savā dzimtajā zemē. Un skaidri, līdz sāpīgumam asi un skaudri izjūtam — „no zemes šīs mēs izauguši esam...” Nodevīgi notris tēva vaigs, sajūt dēla pētošo skatienu. Nekas nav jāstāsta, nekā nav jāizskaidro, klusā vēja šalkas pāri Brāļu kapu priedēm pastāsta visu. Māte Latvija, sargājot kritušo mieru, vēro arī jauno latvieti, kas te atnācis pirmo reizi. Vai viņi sapratisies? Klusāki, domīgāki nekā atnākuši, jaunie latvieši atstāj Brāļu kapus. Viņi ir sastapuši Latviju un atraduši daļu sevis. Tas nav tik maz.

Daudz domāts, daudz bērniem stāstīts par Meža kapiem. Vecāku stāstos tie, protams, pasaules skaistākie, bet katrā ziņā mums tuvākie. Daudziem jau Rīgas apciemojums tik iss, ka iespējami tikai daži pavisam īsi ceļi pagātnē. Uz kuriem? Nu, protams, pie pirmā valsts prezidenta un ārlietu ministra nevar neiet. Nav arī trimdā dzimušu bērnu, kas vēl latviski runā, kupi par šiem vīriem nebūtu dzirdējuši.

Kādā veidā lai komunistiskie varas nesēji parādītu jaunajiem ārzemju latviešiem savas bailes no vēsturiskās patiesības, ja ne — apgānot kapus! Jo cita vārda nevar atrast mēģinājumiem noslēpt skatam brīvās Latvijas valstsvīru kapus ar priekšā aizstādītiem dzīvžogiem. Šis mēģinājums ir tik neticami neveikls, tik mulķīgs, panāk tieši pretējo domātam, ka nevilšus jājautā — diez vai šī „dārzu arhitektūras” gājiena autors ievēgus kādu atzinību savos augstākos pārraugos? Kādreiz Romas kristīgie būvēja katakombas, to esamība nebija nezināma varas nesējiem. Mirušos atstāja miera un mūžīgā laika ziņā. Ne tā „progresīvā” tautu cietumā. Melu dvingā uzaugusi jau vesela paaudze jaunu latviešu, un tomēr — tik maz nebeidzamo melu dzirnavu iedarbei uz uzaudzināmo paaudzi tie paši varas kungi, ka pat kapus nevar atstāt mierā!

Cilvēkiem piemīt netikums atcerēties. Ir mirušo piemiņas dienas. Cilvēki iet uz kapiem, noliek svečītes. Ir pie savu piederīgo kapiem, ir pie citiem. Kautkāda veidā taču jāizbeidz, vai vismaz jāapgrūtina šie „provokatoriskie” gājieni, tas nevar būt labi, ka svečītes meža mirdzums domāts citiem, ne Iljīčam. Un vēl sliktāk, ja mirušo piemiņas dienas tuvumā ir tāds datums kā 18. novembris. Komunistisko ieguvumu un brīvās, laimīgās dzīves sargātāja čeka pagājušā gadā tad nu modri lūrējusi visos krūmos un stūros Meža un Brāļu kapos. Daudzi „aizdomīgi” saņemti cieti, čēkas brutālitate bijusi tik uzkrītoša, ka bijis skaidri redzams nodoms iebaidīt.

Aiziet students uz Raiņa kapiem, apmeklē savus piederīgos, aiziet arī uz Brāļu kapiem, noliek dažas svečītes. Par ko viņu apsūdz? Sīkails huljānisms!

Un preti runāt ir veltīgi. Jāpazaudē skola, liesā stipendija. Šādu, citu neievērotu, mazu traģēdiju pilna ir visa padomju cilvēka dzīve.

Lielā Leņina neuzvaramā mācība ir tik jūtīga, ka tai var piesisties iesnas pat kapu vējos oktobra un novembra dienās...

Sacensības un talkas

Padomju cilvēka ikdiena piebārstīta daudz un dažādiem veikumiem par godu Iljīčam (piedzimšanai, nomiršanai un visādām citām izdarībām, kurās viņš tautas un cilvēkus mānījis), par godu pirmajam maijam, oktobrim, par godu padomju sievietei, jaunietim, bērnam, par godu brīvības atņemšanai, par godu tankistiem un citiem — goda bez gala, bet tautai darbs.

Lai pārvarētu ārkārtīgo neproduktivitāti, ar kādu sirgst visa padomju saimniecība, progresīvais režīms spiests ķerties pie tiriem aizmūža papēmieniem, lai saglābtu neglābjamo. Ar t.s. sociālistisko sacensību rīkošanu zināmu daudzumu sulas no strādnieka vēl var izspiest, bet daudz tas nav. Tāpēc jādara arī kas cits — jāriko talkas! Un kādas tik tās nav!

Kad pēc revolūcijas Krievija mira badā un vājājis mēslas, Leņins bija teicis kādā kongresā lielu plānu un vīziju autoriem: „Runa ir pavisam par ko citu — vai nu utis apēdis Krieviju, vai arī mēs uzvarēsim utis! Iesim nu ārā un vāksim mēslas no ielām un laukumiem.” Pats Leņins tad arī esot redzēts ar kurvišiem rokās un baļķīti uz pleca.

Vai Trockis un Staļins ar' ko nesuši, nav zināms. Leņins bija gudrs kungs un tā dzima „sociālistiskās celtniecības” neatņemamā sastāvdaļa — talkas.

Interesanti, ka talkas tik ļoti mīl diktatūras, piemēram: ražas novākšanas talkas. Bez tām pilnīgi iztikt nevarēja pat nacionālā diktatūra, kur nu vēl komunistiskā. Demokratijas parasti bez talkām iztiek.

Runājas jaunie latvieši no divām pasaulēm. Stāsta par savu vasaru. Vienas tautas piederīgie, apmēram vienāda vecuma. Ko darījāt pagājušā vasarā, ko darīsīt šogad? Viņš, mēchanikas students Stokholmā, pastrādās kādu mēnesi praksē, varbūt arī nestrādās, mācīsies rudens eksāmeniem, aizbrauks kādas nedēļas uz dienvidiem, varbūt Itāliju, varbūt vajadzētu aizbraukt arī uz latviešu jaunatnes kongresu Anglijā. Ko darīt daudz, par garlaicību nebūs jāšūdzas.

Viņai, Rīgas studentei, ķīmikei vai medikei, arī darba būs daudz. Būs jāstrādā talkā. Varētu saukt arī par „praksi” — viņa mūrēs ķieģeļus, cels skolu provincē, cels sporta bāzi, iemūrēs ķieģeļus sienā mašīnu traktoru stacijai, varbūt uzcelš — sociālistu. Uzcelš? Nekā neuzcelš, jo šis tieši ir tas veids, kā nevajag celt un kā arī neko nevar uzcelt.

Ka skolniekiem un studentiem vasarās būtu jāstrādā sava aroda praksē, tur, kur viņi paši to izvēlas, ka viņiem jābrauc papildināties valodu zināšanās uz ārzemēm, ka Zviedrijā nav gandrīz neviena ģimnazista, kurš nebūtu bijis kādu vasaru valodu studijās ārzemēs — tas viss dzimtenes jauniešiem jauns un nezināms. Viņiem ar visprimitīvāko darba organizācijas paveidu jāmūro režīma brūkošās sienas.

Vai Latvijas talkās aizdzītai jaunatnei vasara paiet galīgi bez prieka? Nē, tā nav. Bēdās vien nevar dzīvot, vismazāk jau jaunatne. Smieklī jau atskanot pat cietumā. Arī padomju cietumā. Savs

ISĀS RĪGAS ZIŅAS

Pasaules gaismai, visu padomjuaužu pravietim, sirdsmīļotajam, dārgajam Iļičim būtu piepildījusies simts gadu, ja viņš jau savlaicīgi nebūtu nolīcis karoti. Šī gudrā un tālredzīgā rīcība aiztaupīja viņam daudz nepatīkšanu, bet ne tiem simtiem miljoniem Padomju Savienības un sociālistiskās sadraudzības valstu pilsoņu, kas spiesti noklausīties gaidāmās jubilejas sagatavošanas kanonādi. Kā tas jau vienu otru reizī gadījies ar pardaudz uzbāzīgu un pārspīlētu propa-

brīvais laiks jau ir arī talciniekiem, sporta nodarbības, kāda tuvāka ekskursija. Bērni smejas un priecīgs attēls parādās avīzē — lūk, laimīgie padomju jaunieši, ar Ļeņinu sirdi, atkal iemūrējuši simts tūkstoš ķieģeļus! Jo kā tad bez Ļeņina. Arī plakātā rakstīts: „Ar Ļeņinu mēs esam, mēs tevi sirdī nesam!” Nes kopā ar ķieģeļiem.

Ir bez gala daudz citu talku, kur skolniekiem un arī strādājošiem jauniešiem jāatdod brīvā svētdiena vai sestdiena rudenī, ziemā un pavasarī. „Vissavienības komunistiskā jubilejas talka” — skan varenī, „celtnieku diena”, un tā bez gala. Pa vidu visur maisās vadītājas partijas un komjaunatnes krievīpi, vajag tik palasīties Rīgas laikrakstus, tūda redz, kas par dziļiem spēkiem pie rīkošanas, grafiku taisīšanas un pārraudzības. Un, protams, arī pie strotēšanas par gausu darbu, jo, pagāni, nestrādā kā vajag, nav kaujinieciskuma!

Rīgā ceļ sporta pili. Kāpēc sociālismā būtu jāceļ pils, lāga saprast nevar, bet saprast nevar daudzko. Pili jābūt gata vai uz elka Ļeņina dienu 1970. gada aprīlī. Jau šīgada pavasarī bija jūtami nervozi toni — laika maz, par godu Ļeņinam jāsteidzas u.t.t. Sākās talkošana. Pārraugu bariem nenorauties ar skaitīšanu un pieraudzīšanu. Eksploatacijā nodošanas kompleksa priekšnieks (kas tas tāds?) Roalds Romanovs stāsta par studentiem — palīgiem, par komjauniešiem stāsta komjaunatnes stāba vadītājs Ivans Hovorovs. Izpalīgus slavēt nevarot. No RVR talcinieku grupas 15 aizbēguši jau pirms darbu sākuma. Par centību slavēt nevarot arī Rīgas Celtniecības un Politehniskā institūta puīšus un meitenes. Tiem esot bijis jāatkaļina telefona komunikāciju tīkls (iatviena valodā šo darbu sauc par grāvja rakšanu). Ja talcinieki slinki, tad Hovorovam un Romanovam mutes iet kā dzirnavas. Septembrī strādāšot 400 cilvēku! Pirmā brīdī liekas, ka būs viena nullīte piesitusies par daudz, taču izrādās, ka tā nav. Tiešām — pie šī modernai būvniecības teknikai ikdienišķā objekta, kur pat 40 cilvēku nevajag, lai pusotra gada laikā māju uzceltu, strādā 400 cilvēku un vēl bariem talcinieku! Nupat cēļi kļuvuši pavisam desperāti un sporta vādība laiž klajā vienu uzsaukumu pēc otra, kur talkās aicina visus republikas sportistus. Vai ir vēl iespējama lielāka nabadzības aplicības izrakstīšana padomju saimnieciskai efektivitātei?!

Taču viss tas nebūt nekavē tiri histēriskos talkošanas aicinājumus iesākt vārdiem — ar komunistiskās partijas un valdības gādību uzcels jums sporta pili! Vārdi nespēj aplsēpt vienkāršo patiesību — bez šīs „gādības” un aizgādnieces pašas sporta nams jau sen būtu uzcelts. Pat daudz tādi. Jo tad Latvija nebūtu Padomju Savienības nomale ar bezgala atpalikušu būvniecību un tautas saimniecību. Tūrists

(Turpinājums sekos)

gandu, tā apnikusi visiem līdz kaklam. Un Rīgā šodien par gaidāmo jubileju labākā gadījumā novērojama vienaldzība. Parastāk gan ļaudis reaģē ar atklātām zobgallībām un izsmieklu. Par redzamu izpausmes veidu šim noskaņojumam varētu uzskatīt arī kāšu krustu epidēmiju, kas apsēdusi svētos saukļus un bildes.

Kāds cits sarkanais pravietis turpretim ieguvis lielu ievēribu. Mao-Cze-duna kliķes vadītājs, priekšsēdis Mao, tiek nepārtraukti reklamēts padomju preses organos, tā kā darbaļaudis pa nopietnam sākuši interesēties, ko gan šis gudrinieks teicis savā sarkanajā grāmatīnā. No rietumiem, no kuriem parasti nāk viss tas, kas samaitā padomjuļaudis, esot Rīgā nonākušas un cirkulējot vairākas „mazās sarkanās grāmatīnas”, kas izdotas Rietumvācijā, vācu valodā. Vai Ķīnas Tautas Republikas informācijas organiem nevajadzētu priekšsēža Mao domas tulkot vairākas PSRS valodās un nogādāt tās izslāpušajiem lasītājiem tieši? Sevišķi kur Rīgā labi zināms ir fakts, ka Mao-Cze-duna kliķe netik vien kā neatzīst svētās Padomju Savienības robežas, bet neatzīst arī Baltijas valstu inkorporāciju PSRS.

Rīgā runā arī vēl par kādu citu grāmatu. Tā ir Ulza Ģērmaņa Rīgas piezīme „Zili stikli, zaļi ledi”. Kaut arī tā galvenokārt cirkulē partijas ļaužu starpā, daži eksemplāri nonākuši vienkāršo mirstīgo rokās un sevišķi lielu interesi tā sacēla pēc tam, kad republikāniskie un centrālie PSRS preses organi darījuši ko varējuši, lai iepazīstinātu savus lasītājus ar Bruno Kalniņa un Ģērmaņa kaitniecisko un prettautisko darbību. Visvairāk dzirdamie komentāri — ārkārtīgi interesanta un ierosinoša grāmata. Un tie, kam pieejamas rietumos iznākušās latviešu avīzes, izsakās, ka pozitīvās kritikas ir pamatotas.

Rīgā vēl nav aizmirsta pagājušā rudenis demonstrācija pie Čakstes kapu ar nepopulāru un arī citādi ne visai izdevušos dalībnieku „kaunināšanu” vēlāk kādā televīzijas pārraidē, bet vēl lielāku apbrīnu izpelnījušās tās personas, kas naktī uz 18. novembri kādā vietā Esplanādē uzvilkušas nacionālo karogu. Šajā laikā Rīgas milicija esot atradusies traukmes stāvoklī un pastiprinātas patruļas kontrolējušas visu Rīgas centru. Tāpat bijuši mobilizēti partijnieki, lai novērstu nepatīkamus incidentus un eventuāli vieglāk varētu lokālīzēt vainīgos. Un tomēr...

Varonīgie padomju sapieri cīnījušies vairāk kā dienu, lai šo nesmukumu novāktu.

Kāds amerikāņu ģenerālis kādreiz esot teicis, ka „labs indiānis ir beigts indiānis”. Drusku pārveidojot un pieskaņojot padomju realitātem šo jauko un kodolīgo teicienu, varētu teikt, ka „labs latvietis ir beigts latvietis”. Bet dažreiz jāšaubās vai pat mirušā stāvoklī viņš kļūst par īstu padomju patriotu un cīnītāju par Dzimteni. Nu, kā ar to pašu ģenerāli Balodi. Jau pie apbedīšanas sanāca daudz par daudz ļaužu. Drošības organi nervozēja. Tagad radinieki taisījušies uzstādīt uz kapa pieminekli. Nevar jau aizlēgt. Piemineklišs bijis gatavs, pamati uzņēmēti, kad ieradusies automašīna ar tautas tik ļoti milētiem miličiem un piemineklišs aizvāktš. Rīgas

latvieši brīnījušies, kas tad uz tā tik no-devīgs stāvējis? Pavisam vienkārši — ģenerāļa vārds, dzimšanas dati un iegravēta lecoša saule ar zobenu. Nav jau ko liegties, tas nebija nekāds Latvijas Pēdējais Saules Riets jūrā un Baloža zobens jau nekad nav ticis pacēlts taisnīgā mieru mīlošā karā, lai pievienotu vēl vienu republiku brālīgo pulkam.

Nacistu mednieka Vizentāla pavasarī ievadītā akcija pret pulkvedi Lobi, izmantojot PSRS drošības iestāžu piespēlētus materiālus, atstājusi pēdas arī Latvijā. Kādā pārraidē Rīgas televīzijā rādītas Lobes „briesmu darbu” viltotās fotomontāžas, rekapitulēta viņa kaitnieciskā darbība trimdā un parādīta pat dzīvokļu māja, kurā viņš patreiz dzīvo. Rezultātā Lobe kļuvis par vienu no populārākajiem trimdas latviešiem Latvijā. Lai nu kā ar Lobem pierakstīto „kaņa noziedzību” — taisnību rīdziniekiem grūti izdibināt — bet fakts, ka kāds latvietis krieviem atkal sariebis tā, ka par viņu jālamājas, tiek pozitīvi novērtēts plašās aprindās. Zinātāji gan saka, ka ar šo gājienu varas organiem esot bijuši divējādi mērķi: nomelnot latviešus Zviedrijā, diskreditējot viņu darbību, un dzīt ķīli starp arvien lielāko neoficiālo un nekontrolēto sadarbošanos latviešu un žīdu starpā pašā Latvijā.

„Cīņas” lasītāji jau labu laiku būs novērojuši, ka padomju iestādes ļoti norūpējušās par miliču reputāciju — „Miliči, mūsu draugi, palīgi, sargi; miličiem jaunās, praktiskas, glītas un piemērotas uniformas ar modernu piegriezumu; miliči ir varonīgi, miliči mums var būt par priekšzīmi u.t.t., u.t.t.” kāpēc tas viss? Patiesība nu ir tāda, ka miliču popularitāte tautā nevar un nevar atkopties. Bēdīgākais, ka viņiem pārmet gļēvulību un nespēju pienācīgi izpildīt savus uzdevumus „bieži jādzird, ka viņi ir rupji un uzbāzīgi, bet, kad vajadzīga palīdzība, tad tie nav sameklējami. Pēdējos gados Rīgas stacijas apkaimē esot izveidojies īstais pašpuiku un dažādu tumšu indivīdu centrs, novērota arī prostitūcija, bet miličus šajā rajonā redzot visai reti un nekad pēc tumsas iestāšanās.

Kamēr padomjuļaudis tikai viens gar otru vien rīvējas, šādi nesmukumi „paliek ģimenē”, bet tagad kā nelaime uzkrituši dažādi tūristi un citādas nevēlamas personas un iznēsā neslavu pasaulē. Bosiki un dūpu varoņi ir arī rietumos. Tas nu vēl nav tik traki, ja tūrists, pēc vēlākas pastaigas parkā, atgriežas viesnīcā bez naudas maka un ar sadauzītu degunu. Tāpat par dzērābrājiem nebūtu vēl jāuztraucas, kaut arī Padomjzemei slavu tie netaisa. Bet kā lai attaisno un noslēpj uzbāzīgo ubagošanu un prostitūciju! Oficiāli Padomju Savienībā taču nabadzība jau sen likvidēta — tā eksistē tikai Amerikā — un prostitūcija ir atmirusi līdz ar revolūciju!

Padomju latviešu valodai varam pievienot vēl vienu trāpīgu un vajadzīgu vārdu. Arī Rīgā savairojušies noguruši ļaudis, kas savu sīvā pudelīti labprāt iztukšo publiskās labiercībās. Tautā šos novātorus sauc pavisam īsi — par „atejistiem”.

Kas ir Boriss Karlovičs Pugo?

Tagad noskaidrojies, ka par komjaunatnes centrālās komitejas pirmo sekretāru nesen iecelts Boriss Karlovičs Pugo ir 32 gadi vecs kāda „senča” dēls, kas dzimis 1937. g. Krievijā. Arī viņš ieradies Latvijā pārkrievojis un tas noticis tikai pēc kara.

Uguns pakulās, vētra ūdens glāzē

Tikai tā var apzīmēt L. Zariņas rakstu „Zilie stikli izbālējuši” Latvijas 19. jūlija numurā. Jāiesāk ar to, ka L. Zariņa neloģiski ir sajaukusi divas atsevišķas, savstarpēji neatkarīgas lietas: U. Ģērmaņa grāmatu un manu rakstu Brīvībā. Manu rakstu izraisa L. Zariņas pirmā recenzija par „Zili stikli, zaļi ledi”. Ja L. Zariņa tik dedzīgi jau otrreiz metās virsū U. Ģērmaņa grāmatai, tad tas ved uz domām, ka te saskatāms maizes naid, nenovīdība, ka, lūk, viens lajs, kas tikai 14 dienas pavadijis okupētajā Latvijā, uzdrošinās rakstīt, konkurēt ar tādu autoritāti, kas tur sabijusi 14 gadus... Pret to jāiebilst, ka par dzīvi Krievijā ne viens redzams rietumu autors sarakstījis nopietnas grāmatas, paši tur nemaz nebūdami. Nedomāju, ka U. Ģērmanim tā „karote bijusi tik traģikomiski isa”, kā par to savas recenzijas beigās ironizē L. Zariņa, jo, piem., Hermanis Kreicers noslēdzot savu recenziju par šo grāmatu raksta: „Beigās jāatzīst, — laba, bagāta, interesanta grāmata”. (LA 15. febr. 1969.) Bez tam, Ilēlākajā trimdas laikrakstā Laiks minētās grāmatas izdevniecība autoram U. Ģērmanim un viņa darbam veltī šādu savu vērtējumu: „Visam redzētam autoram pietiekami lielu objektivitāti. Ģērmaņa Rīgas odiseja ir viena no saistošākām grāmatām, kādas pēdējos gados pienācies lasīt”. Nez vai L. Zariņai aiz šīm pozitīvajām atsauksmēm arī rēgosies tā „īsa karote”?

Zīmīgi, ka L. Zariņa nav nemaz piekārusies, nav atspēkojusi nevienu no skānis minētiem faktiem Brīvības 5. numurā. Tā vietā viņa satraukti savu atbildi novada pa blakus ceļiem. Dusmas. Nez ar kādu skaņu pastiprinātāju L. Z. ir saklausījusi manā rakstā vērstas dusmas pret viņu? Tādu tur nav. Varbūt te vainojams pārāk juteklīgās autore „varžacis”? Mani mājō gan, tāpat kā citētā Z. Lazdas dzejolī, naidis pret Latvijas okupantiem un to atbalstītājiem — dažāda kalibra nedalāmās Krievijas imperijas sargiem. Kaila provokācija ir L. Z. padoms Ģērmanim-Ezītim stāties komūnistu partijai un likt mierā Latvijas latviešus. Šis zemiskais gājiens atgādina pazīstamo saucienu „Ķeriet zagli!” Tālāk L. Zariņa lieku reizi apstiprina, ka katrs spēks (lasi: krievu sacēlušies intelektuāļi, reformkomūnisti, antikomūnisti — NTS) ir mūsu sabiedrotais pret pekles varu Maskavā. Tomēr, īsts sabiedrotais var būt tikai tas, kam ir tādi paši mērķi kā mums un proti: **Visas apspiestās nekrievu tautas, kas alkst pēc krievu nolaupītās brīvības — neatkarības. Tikai un vēl reiz tikai koordinētais apspiesto nekrievu tautu spēks** būs tas, kas sagraus pekles varu Maskavā, lai kādā krāsā tā arī nebūtu. Ne par velti, kā sarkanie, tā baltie krievi visvairāk baidās no šī spēka un plecu pie pleca cīnās pret to. Aplams ir L. Zariņas apgalvojums, ka „Opozīcijas kustība visā Padomijas mērogā iet pāri par nacionālajām robežām.” Opozīcijas kustība nenāk no debesīm, vai mēness, bet tā briest un veidojas tieši nacionālajās robežās. Tā, piem., ukraiņu opozicionāru kustība ir jau dokumentēta grāmatā „Revolutionary Voices” un Staļina izsūtītie Krimas tatāri Sibīrijā nebaidās, ceļ traci, lai atgūtu, atgrieztos savās nacionālajās robežās. Tikai krievu opozicionāru vairums, iet pāri visām nacionālajām robežām, jo uzskata tās par Krievijas sastāvdaļu. Nav no svara, vai Sīnavskis, Danielsu.c. ir, vai nav komū-

nisti, jo tas nekrievu tautu stāvokli negroza. Protams, sacītais neattiecas uz tiem krieviem un ar viņiem saistītiem nekrieviem, kas tagad nosoda padomju imperiālismu un koloniālismu. Tādi, piem., ir Sacharovs, ģen. Grigorenko, I. Jachimovičs u.c. Viņi aktīvi uzstājas par labu Krimas tatāru nacionālajām prasībām. Šī krievu opozīcijas daļa ir mūsu sabiedrotie cīņā kā pret krievu imperiālismu, tā arī pret komūnistu diktatūru. Tomēr tādu krievu, diemžēl, nav daudz. Kas attiecas uz M. Džilasu, tad tas ir daudz darījies Ļeņina izperinātā komūnisma atmakošanā, bet vai viņa nākotnes perspektīvas mums pieņemamas, tas cits jautājums. Tā š.g. 12. maijā Milānā viņš teica: „Es nezinu, vai esmu marksists. Drošs, ka politiski esmu demokrats, sociālists, bet ne rietumu nozīmē. Esmu sociālists un materiālists, bet ne Marksa garā.” V. Ezītis

Baida no pretējām pusēm

Sakarā ar Mendera un Lazdu kverķināšanu vairāki trimdas laikraksti ievietojuši rakstus, kuos baida ārzemju latviešus nebrukt uz dzimteni, jo brīva cemošanās esot neiespējama, to Mendera lieta it kā pierādot, šāds uzskats ir aplams, jo nekāda Avdjukeviča KGB nespēj izsekot privātas sarunas, ko apmeklētāji ved ar saviem pieredīgiem un draugiem. Taisni šo sarunu dēļ apmeklējumi vajadzīgi, taisni tāpēc tie veicina latviešu nacionālo lietu. Mūsu trimdniekiem nekādā gadījumā nederētu ļauties iebaidīties no Lazdu pratināšanas. Ja mēs to darītu, tad jau Rīgas varavīri būtu sasnieguši savu mērķi: samazināt braucēju skaitu un panākt, lai tie, kas apmeklē Latviju, nerunā par politiku. Mums šķiet, ka trimdas preses un organizāciju uzdevums nav veicināt Rīgas propagandas mērķus un no pretējās puses piedalīties Rīgas baidīšanā. Bez tam, no kuŗa laika trimdas redaktori kļuvuši tik ļoti bailīgi, ka nacionālas lietas dēļ viņi itkā vairs nemaz negrib uzņemties nekādu risku un upurus? Kāpēc tad svinīgos sarīkojumos solīties stāvēt un krist par Latviju? Vai tad to vajadzētu darīt tikai vārdos? Arī kāds cits apgalvojums, itkā sevišķi bīstami būtu brukt uz Latviju tiem, kas tur dzimuši, atkrit, jo desmit gadu laikā, kamēr vairāki tūkstoši trimdnieku braukuši uz dzimteni, 90 proc. ir bijuši tieši šādu cilvēku, bet neviens nav apcietināts. Kāpēc tad apgalvot pretējo? H. Raiņa un Aspazijas gadagrāmata 1970. gadam

iznākusi un dabūjama visās latviešu grāmatniecās un pie RAF locekļiem un pārstāvjiem. Gadagrāmatai ļoti bagāts saturs un aptver 160 lpp.

Zviedrijas Latviešu palīdzības komitejas aicinājums bērniem

Satiksīties š.g. 19. oktobrī plkst. 15 KFUM telpās Snickerbacken 2 Stokholmā, bērnu vasaras kolonijas rīkotā

K. Skalbes pēcpusdienā.

Programmā savu līdzdalību apsolījušas L. Skalbes kundze un meita I. Legzdiņa kundze. Bērnu priekšnesumi. Kafija. Roņājas un dejas.

Par Latvijas archibiskapu

Ievēlētāis Jānis Matulis kara sākumā, būdams kādā no Rīgas skolām par ticības mācības skolotāju, uzstājies ar brutālu antisemitisku sprediķi, tādējādi pieļāgodamies hitleriešiem. Tagad šis žīdu nīdējs un padomju iestāžu ziņu un piekrišanu ticis par archibiskapu padomju Latvijā. Redzams, ka Vosam ar Beluchu šādi vīri noder!

Atkal pārtikas produktu šaurība

Avīze „Sovetskaja Latvija” pastāsta š.g. 13. septembra numurā, ka Latvijas republikas ministru padome apspriedusi jautājumu par trūkumiem piena, mājlopu un mājputnu iepirkšanā no iedzīvotājiem .t.i. no t.s. piemājas zemju lietotājiem, kam privātu mājkustoņu turēšana atļauta. Ministru padome pieņēmusi lēmumu, kuŗā atzīts, ka Latvijas Gaļas un piena rūpniecības ministrija un tāpat arī rajonu padomju izpildkomitejas nespejot vajadzīgos soļus, lai individuālie piegādātāji pastiprinātu lopkopības produktu pārdošanu valstij. Tāpat nolūks ir piedabūt (protams, brīvprātīgi, šī vārda padomju izpratnē) privāto lopu īpašniekus piegādāt valstij vairāk lopkopības produktu.

No teiktā izriet, ka valsts un kooperātieve veikali, kas pārdo gaļu un piena produktus, kļūst arvien tukšāki. Tāpat ir atkal pienācis laiks, kad privāto lopu īpašnieki jāpiespiež nākt palīgā, lai saglabātu socialistiskās saimniecības uzpūsto reputāciju un izklāmēto efektivitāti. a

Ārzemju komitejā

Šovasar notika četras LSDSP AK sēdes.

4. jūnijā: Ziņojums par Rīgas iespaidēm, informācija par minoritāšu lietu apspriedēm ar zviedru partijas un valdības pārstāvjiem. Soc. Internacionāles kongress un partijas pārstāvju ziņojumi no dažādām zemēm.

13. augustā: Ziņojumi par Soc. Internacionāles kongresu, Austrumeiropas Soc. Ūnijas konferenci, Rīgas notikumiem sakarā ar Fr. Mendera vājšānu. Apsprieda un pieņēma lēmumus attiecībā uz dažādiem taktiskās dabas jautājumiem.

17. septembrī: Apsprieda turpmākā darba jautājumus, sevišķi ieskaroties Latvijas problēmām, „Brīvības” izdošanu, Zviedrijas kluba biedru sapulci, 18. nov. sarīkojumu un ziņojumus.

Zviedrijas LSDSP kluba rudens sapulce notiks sestd. 1. novembrī LPK jaunajās telpās Grevgatan 18, 1 tr. (netālu no Dramaten) pl. 16.

J. Rītusms sniegis Latvijas apmeklējuma iespādas, J. Gastons rādīs Rīgas un Jūrmalas filmu, bet E. Ogrīņš, kas šovasar apmeklējis Rumāniju, pastāstīs par šīs zemes apstākļiem.

LABOJUMS

Brīvības pag. numurā tehniskas kļūmes dēļ komentārā „Mākoņu stumdišana” sajauktas rindas un trešās rindkopas sākumā nav saprotams pirmais teikums.

Jābūt: R.L. raksta arī, ka Raiņa un Aspazijas Fonds apkaŗojoties ar RAPK. Kad, kādā veidā un kur RAF būtu apkaŗojis RAPK?

Brīvības abonements (10 nr-i gadā) maksā Zviedrijā gadā Kr. 16:—, pusgadā Kr. 8:—; ASV un Kanadā ar gaisa pastu dol. 4.— (2.—), Austrālijā dol. 5.—. Zviedrijā nauda iemaksājama postgrosu 45 83 35 Lettlands SAP, Utlandskommittén, Box 40 241, Stockholm 40. No citām zemēm naudas sūtījumi adresējami Bruno Misņam, Box 40 241, Stockholm 40. Sweden.

Redakcija: Strandliden 61 1 tr.

162 38 VALLINGBY, Sweden

Redaktori:

Brūno Kalniņš un Jānis Rītusms.

Atbildīgais izdevējs: Emīls Ogrīņš

Andersson & Kagart Tryckeri AB
f.d. Folkbladets Civiltryckeri